

Voorwoord

““Ik vraag God maar één gunst: dat ik met Waterloo mijn laatste veldslag mag hebben aangevoerd. Altijd te moeten strijden is een verschrikkelijk lot. Als ik in de oorlog bevelen schreeuw, vergeet ik alle gevoelens. Maar als het vuur is gestaakt, slaat de angst mij om het hart. Mijn ziel en verstand zijn uitgeput, het is onmogelijk aan glorie te denken. Op het ogenblik van de overwinning raak ik het spoor bijster. Geloof me, mijn lieve vriendin, afgezien van het verliezen van een slag is het winnen van een slag het grootste ongeluk dat een mens kan treffen. Ik hoop dat ik niet meer hoef te strijden. Nooit meer.” Dit vertrouwde Arthur Wellesley, de eerste hertog van Wellington, toe aan Lady Shelly, dertig dagen na de beslissende veldslag die hij op 18 juni 1815 bij Waterloo van keizer Napoleon Bonaparte had gewonnen.’

Kolonel Carlo Terzo hield op met lezen en keek naar de zon, wachtend op antwoord. Maar luitenant Amedeo Campari stond stevig met zijn voeten in het zand van het Maremmaanse strand, keek zwijgend naar de horizon boven zee en maakte met zijn floret schermbewegingen naar het oneindige. Het ijzer schitterde in het licht, de toppen van de dennenbomen bogen door in de zuidenwind, en witte schuimkoppen rolden naar de kust. Het was kwart voor twaalf, op 27 mei 1940.

Kolonel Carlo Terzo schudde de bladzijden van zijn manuscript door elkaar alsof het speelkaarten waren, en probeerde

een tweede anekdote voor te lezen: ‘Het is 25 februari 1525, de vooravond van de slag bij Pavia, dat is belegerd door Frans I om het te bevrijden. Fernando d’Avalos, markies van Pescara, bestudeert de bevelen die hij de Spaanse infanterie zal geven. Popelend om aan het plunderen te slaan dringen twee hovelingen zijn tent binnen om hem tot spoed te manen: “Geef onmiddellijk het bevel tot de bestorming, markies!” Pescara luistert zwijgend naar hen en zegt dan: “Moge God mij honderd jaar oorlog geven zonder één enkele dag van strijd. Morgen vallen we aan, heren, maar alleen omdat we niet anders kunnen.” Overtuigt dit je dan, Amedeo?’

De luitenant trok zijn uniformjas uit met de distinctieven van de Lansiers van Novara, vouwde zijn hemd op en begon met ontblote borst opnieuw tegen zijn onzichtbare vijand te duelleren. In zijn mondhoek bungelde een Edelweiss-sigaret. Toen hij niet meer dan een peuk overhad, deed hij een schijn-aanval met zijn degen en zei: ‘Wij werken al samen sinds ’35. Ik ga me nu niet ineens bekeren tot jouw theorie.’ Hij sprong elegant op een boomstronk die wit was uitgeslagen van het zout en probeerde een nieuwe schermbeweging uit.

Terzo had een idee: ‘Zou jij in staat zijn je hand te leggen om de knoest waarop je staat te balanceren?’

Verrast liet Campari zijn floret zakken. ‘Wat bedoel je?’

De kolonel legde uit voorzorg zijn papieren onder een albasten kei, zodat de wind ze niet zou wegblazen, pakte zijn vriend de floret af en begon met de punt een veldslag uit de oudheid te tekenen. ‘Je kunt een boomstronk niet met je vingers omvatten, dat is duidelijk. Napoleon leert ons dat je nooit moet proberen met troepen die inferieur zijn in aantal een vijand te omsingelen die machtiger is. En toch is dat precies wat Hannibal Barca tegen alle beter weten in doet, bij Cannae op 3 augustus 216 v.Chr. Hij dient Rome hiermee de meest bloederige nederlaag toe, met zeventigduizend gevallen. Op het slagveld sneuvelt consul Paulus, die tevergeefs had getracht de confrontatie uit te

stellen, tezamen met negenentwintig militaire tribunen en tachtig senatoren. Sommigen sterven omdat ze onder de voet worden gelopen, anderen, die onder geen voorwaarde in handen van de vijand willen vallen, verstikken zichzelf door kluiten gestampte aarde in te slikken. Een tragische slachtpartij, gewonnen door iemand die zich niets aantrekt van de militaire theorie. Hannibals hand rukt de majestueuze stronk van de legioenen uit. Op de oevers van de Ophantus stellen de Romeinen een reusachtig front op van dichte rijen legioensoldaten. Ze willen het Carthaagse leger vernietigen, korte metten maken met de Afrikaanse indringers. Denk je hun verrassing eens in wanneer ze na het optrekken van de ochtendmist zien hoe Hannibal zijn Carthaagse veteranen aan de zijkanten opstelt, terwijl hij in het centrum de Spaanse en Gallische huursoldaten bij elkaar zet, weinig betrouwbare lieden die vechten voor geld en klaarstaan om de benen te nemen als de grond hun te heet onder de voeten wordt. Schitterend in zijn harnas begeeft Hannibal zich naar het slagveld en mengt zich in het strijdgewoel, vergezeld van zijn jongere broer, de moedige en zachtaardige Mago. Tegenover de rechte lijn van de Romeinen, Terzo tekende de opstelling van de republikeinse legioenen, ‘vormen de Carthagers een convex front’, en de floret trok nauwkeurig een halve cirkel tussen de schelpen.

Met de peinzende houding die hij aannam als hij les gaf aan de Militaire Academie van Modena en waarmee hij zelfs de ruemoerigste cadetten stil kreeg, verkondigde hij: ‘Vóór die tijd had niemand ooit het hart van de slag toevertrouwd aan onervaren en onbetrouwbare troepen. De Romeinen roepen de bescherming van de goden aan en vallen aan. Ze werpen lansen en spiesen, delen houwen uit met hun zwaarden en dringen op met hun schilden, zich stortend op het kwetsbare front van huursoldaten. De Galliërs en Spanjaarden deinzen terug, buigen hun front, maar verstrooien zich niet, gesterkt door de krenten en het voorbeeld van Hannibal en Mago. Ze wijken stap

voor stap terug, maar laten het geen chaos worden, ze blijven allemaal bij elkaar, tot hun opstelling concaaf is geworden.’ Terzo wiste met zijn hand de eerste tekening uit en trok met de punt van het wapen een nieuwe lijn van de exacte positie van Hannibals huursoldaten.

‘Aan de flanken houden de Carthaagse veteranen heldhaftig stand, maar de Romeinen ruiken de overwinning. Het front van huursoldaten zal niet lang meer weerstand kunnen bieden aan het woeste geweld van de republikeinse infanterie; hun ondergang is nabij. Op dat wanhopige moment wordt Hannibals valstrik dichtgetrokken. Op een teken van hem keert de zware Afrikaanse cavalerie in galop terug van een uitval die de vijand moest verstrooien, en de Romeinen zitten in de tang. Meege-sleept door hun brute enthousiasme zijn de Romeinen door de Carthagers omsingeld zonder nog ruimte te hebben om zich terug te trekken, en ze zitten als ratten in de val. Ze zullen een voor een omkomen in het strijdgewoel.’ Het ijzer van Terzo’s floret sloot het front tot een perfecte cirkel. Een golf die verder kwam dan de andere spoelde over zijn voeten en wiste Hannibals perfecte plan bruisend uit.

‘En welke levensles trek je met jouw methode uit deze slachtpartij?’ vroeg Campari sceptisch.

‘Hannibal wint door zijn eigen zwakheid te gebruiken. Hij maakt een wapen van zijn moeilijkheden. Stellen de Romeinen hun legioenenmacht op in een rechte lijn? Hij breekt haar door alle aandacht te richten op de slechtste soldaten. Hun kracht keert zich tegen de tegenstanders. Is dat soms niet ook een moraal die voor ons geldt? Bedenk dat deze oorlog zal worden gevoerd door burgers in uniform, niet door beroepssoldaten. Luchtbombardementen zullen vrouwen en bejaarden in de vuurlinies plaatsen. We zullen allemaal onze kwetsbaarheid moeten gebruiken om vijanden te omsingelen en te verslaan die geloven dat ze almachtig zijn.’

‘En Wellington bij Waterloo? Fernando d’Avalos bij Pavia?

Haal je daar ook een moraal uit?’

‘Wellington en d’Avalos hadden begrepen dat er in de strijd geen enkel aspect van de menselijke ziel verhuuld blijft: kracht, moed, intelligentie, maar ook lafheid, afschuw, wreedheid. Om te winnen moet Wellington net zo denken als Napoleon, net zo weten te handelen als hij. Hij moet zijn broer worden als hij hem wil verslaan, zoals Kaïn en Abel. Waarom ben je verbaasd als Pescara honderd jaar oorlog wenst zonder één enkele dag van strijd? De Chinese meester Sun Tzu leert ons: “De deugd van een strateeg is niet het winnen van honderd veldslagen. De allerhoogste deugd is het overmeesteren van de vijand zonder te strijden.” Identieke woorden zal generaal Belisarius duizend jaar na Sun Tzu gebruiken: “De enige gelukkige overwinning is die waarbij de vijand zich overgeeft zonder verliezen voor het eigen leger.”’

Campari pakte zijn floret, die nat van het zeewater was geworden en begon het zand eraf te vegen. Kolonel Carlo Terzo en luitenant Amedeo Campari waren alleen maar samen in dit werk terechtgekomen dankzij de willekeurige logica die er heerst in dienst, met taken die lukraak over de mensen worden verdeeld. Terzo, in 1901 in Turijn geboren, was als jongen in het leger gegaan. Op de Officiersopleiding was generaal Augusto Pimentel blij dat hij eindelijk eens een cadet met een studiehoofd had, en liet hem een onderzoek doen naar de strategie van prins Eugenius van Savoye, ‘de kleine Abt’. Terzo vond antieke documenten en kaarten terug in het museum van Florence, en zijn artikel werd vertaald in heel Europa. Toen hij de Krijgsschool af had, werd hij geplaatst op het Historisch Bureau van de generale staf van het Koninklijke Leger. In samenwerking met de architect Cosenza, een reserveofficier over wie werd gefluisterd dat hij marxistische sympathieën had, herzag hij de vertaling van *Vom Kriege*, het werk van de Pruisische strateeg Carl von Clausewitz, dat daarna door de generaals Bollati en Canevari werd uitgegeven.

De Milanees Amedeo Campari was tien jaar jonger dan Terzo en daarentegen in het archief te werk gesteld door de schuld van zijn lievelingspaard, de bruin Malvino. Het was moeilijk je twee officiers voor te stellen die meer van elkaar verschilden. Terzo zat altijd gebogen boven kaarten en oude boeken, terwijl Amedeo druk was met het inrijden van jonge paarden, schermen en flirten met mooie vrouwen. Er was geen dame die zich niet licht voelde als ze op een hofbal in zijn armen rondzwierde. Getrouwde en ongetrouwde vrouwen smachtten naar hem, maar Campari streek onverstoord langs zijn zwarte snor en wachtte af. Hij wachtte op de oorlog. Hij had de kans van Afrika in 1935 gemist, omdat Malvino had geweigerd over de heg met de sloot te springen, de laatste hindernis van de nationale kampioenschappen, en Campari met een schedelfractuur in het ziekenhuis wakker was geworden. Op zijn nachtkastje lag de verordening dat hij te werk was gesteld op het Historisch Bureau, 'onder kolonel Carlo Terzo'.

De samenwerking tussen de aantrekkelijke luitenant en de erudiete kolonel groeide spoedig uit tot vriendschap. Campari had een hekel aan studeren en kon alleen maar warmlopen voor veldonderzoek, zoals dit hier in Toscane waartoe Terzo hem had overgehaald, naar de sporen van een kampement van Mago. Dan greep hij de gelegenheid aan om zijn floretten mee te nemen, en maakte een scherm pistole van de velden en paden. Terwijl Terzo op hun omzwervingen de omtrek van een loopgraaf opmat en de oude archivaris, wachtmeester Puntoni, puffend de gegevens van de telemeter noteerde, rookte Campari opgewekt een sigaret en deed zijn scherm oefeningen. Mettertijd had hij deze hartstocht overgedragen op zijn kolonel.

Ook die dag liet hij zich rustig bruinen in de zon, terwijl Terzo met gevoel voor discipline zijn jas en pet bleef dragen. Hun polemieek sleepte zich al jaren voort, met de kolonel die ervan overtuigd was dat je 'uit de oorlogsleer een precieze methode

kunt halen om te beslissen hoe je je ook in het dagelijks leven moet gedragen', en de luitenant die zeker wist dat 'de oorlog wordt beheerst door het lot, zoals de jacht. Je schiet de vos uit instinct dood. Als je in vliegende galop een verborgen tak over het hoofd ziet, ben je er geweest.'

Nu Italië op het punt stond om Frankrijk en Engeland de oorlog te verklaren moesten ze hun geschil eindelijk oplossen. De tijd voor discussies was voorbij. Kolonel Terzo wilde zijn *Strategisch handboek voor het leven*, een werk dat zijn methode samenvatte, publiceren, en hij had alleen die ochtend nog om Camapri's tegenwerpingen te weerleggen. Als ze in Rome terug waren, zouden ze hun mobilisatiebevel ontvangen, en zou de oorlog hen naar verre fronten sturen. Terzo, die bang was dat Pimentel hem in Rome voor studie zou vasthouden, had zich gewend tot generaal Federico Marlin, opdat deze hem als adjudant zou oproepen in Cirenaica. Hij had het niet erg op het fascisme, hij was zo'n monarchistische officier die zijn neus ophaalde voor Mussolini. Maar zijn hele leven lang had hij de oorlog bestudeerd, nu wilde hij eraan deelnemen, en vóór zijn vertrek zijn *Handboek* nog in allerijl afmaken. De veldslagen in de komende oorlog zouden de wereld de juistheid van zijn theorieën demonstreren, daarvan was hij overtuigd. Campari was een gelukkig soldaat, hij kende geen ander lot dan de oorlog. Tijdens die dagen van wachten gedroeg hij zich echter sceptisch en rookte meer dan anders om zijn angst te verbergen dat hij misschien vanwege zijn oude fractuur 'ongeschikt voor de strijd' zou worden verklaard door een of andere bureau-craat. 'Ik ga niet wegwijnen tussen de bladzijden van Clauzewitz,' had hij tegenover de jonge Laura d'Attimis gezworen toen hij haar na een receptie kuste. In deze gemoedstoestand gingen kolonel Terzo en luitenant Campari hun dispuut voor de laatste keer aan, of de oorlog en het leven worden gedomineerd door het lot, of dat er daarentegen een richtlijn bestaat voor het behalen van de overwinning.

Toen hij zijn floret had schoongemaakt, dronk Campari een slok Frascati uit de veldfles die hij koel hield in een vochtige doek. Hij veegde zijn mond af en vroeg: 'Wil je met me schermen?'

Terzo luisterde niet meer naar hem. Alsof hij haast had, alsof hij door de op handen zijnde oorlog zijn discipline als intellectueel overboord gooide, pakte hij zijn vriend bij zijn arm vast. 'Mijn *Handboek* mediteert over het leven zoals grote strategen over hun campagnes. Door verstandig om te gaan met geluk en tegenspoed, overwinningen en nederlagen, zonder de moed te verliezen of hoogmoedig te worden, kunnen we leven zonder ooit te geloven dat we verloren zijn. Ik kan je leren hoe je in je wanhoop een verborgen uitweg kunt vinden. Als de vijand je dwingt tot een ordeloze aftocht, raap je een wapen op en leg je je in een hinderlaag. Op ieder slagveld, bij iedere gelegenheid in het leven, kunnen we de moed, de inventiviteit en het geluk vinden om vijanden te verslaan die veel sterker zijn dan wij. Als we maar bereid zijn te lijden en na te denken. Zelfs verwarring, onze innerlijke wanorde, kan in ons voordeel werken. Denk maar aan de slag bij Rosebeke, op 27 november 1382...'

'Ik wil leven en vechten. Als ik moet creperen, dan crepeer ik, maar in de oorlog, en niet van verveling terwijl ik het aanvalplan zit te bestuderen van die vervloekte Philips van Artevelde in die vervloekte slag bij Rosebeke.' Campari had geen zin meer om te wachten en wierp zijn vriend een floret toe.

'Onderschat Rosebeke niet,' zei Terzo zonder van zijn stuk te raken. Hij zette zijn pet af, trok zijn jas uit en stelde zich en garde op, 'een beslissende slag, met die arme Philips verpletterd tussen de Franse linies. Als de Vlamingen de overhand zouden krijgen, zouden ook de andere steden tegen de koning in opstand komen, en zo de Franse Revolutie vier eeuwen naar voren schuiven. Als het bij Rosebeke anders was afgelopen zouden wij niet eens hier zijn...'

‘En zou dat zo erg zijn?’ viel Campari uit en liet zijn wapen flitsen in de zon. ‘Ik ga in deze oorlog vechten, Carlo. Ik blijf niet studeren. Of je stellingen juist zijn, daarvan zal ik je wel een getuigenis sturen vanaf het front. Maar vandaag is het mijn beurt om jou iets te leren. Dit duel zal bewijzen dat je ongelijk hebt.’

Ze waren twee goede schermers. Amedeo een natuurtalent, fel, altijd in de aanval. Terzo minder begaafd als atleet, maar verstandelijk, in staat om urenlang een bepaalde beweging voor de spiegel uit te proberen. Het dichte Toscaanse dennenbos, waar alleen een opening in was van karrenspoor van rode aarde, liep achter hun rug door tot aan het stenen gebouw van een badgelegenheid die nog gesloten was, maar al wel opgeschilderd voor het komende seizoen. Het terras van het restaurant lag loodrecht boven zee op de uitstekende rots, en was verbonden met het strand door een steil trappetje in de steen. Daar was de zee diep en veranderde de groene kleur van het water in blauw. De hele ochtend was kolonel Carlo Terzo gefascineerd geweest door de grens tussen die twee tinten; weldra zouden de vakantiegangers komen om vrolijk een bad te nemen in het vertrouwde water, maar zich verre houden van de kobalten afgrond, waar nu traag de albatrossen boven zeilden, in afwachting van een onvoorzichtige prooi.

De officiers daagden elkaar licht uit met de punten van hun floret, maar gingen intussen door met hun gesprek, meteen hees van inspanning, hijgend tussen aanvallen en parades: ‘Er bestaat een richtlijn om te winnen, in de oorlog en in ons leven, beste Amedeo, en ik zal het bewijzen. Ik heb lang nagedacht over een zin van de Griekse geschiedschrijver Xenophon, die had gestreden op de terugtocht van Cyrus’ huurleger: “Een strateeg moet de vijand de indruk geven dat hij dichtbij is als hij afwezig is, en dat hij ver weg is als hij juist heel dichtbij is.” Maar vijftig jaar vóór hem, in 400 v.Chr., schrijft de Chinese meester

in de strategie Sun Tzu: "Oorlog is de kunst van het veinzen. Als je een aanval doet, laat je je vijand in de waan dat je ongewapend bent. Als je bijna bij hem bent, laat je hem in de waan dat je heel ver weg bent. En wanneer je op een afstand van zijn kamp bent, doe je juist alsof je op het punt staat hem te overval-
len." Identieke uitspraken, opgeschreven in tijden die niet ver van elkaar liggen, in twee ver van elkaar verwijderde werelden. Hoe is het mogelijk dat Xenophon en Sun Tzu tot dezelfde conclusies komen? Omdat ze allebei in het gevecht de geheime stijl van de strijdkunst leren. De moraal van een krijger is om overal te zijn, met aanvaarding van de moeilijkheden, vol van daadkracht tijdens de confrontatie. Zal een moraal die in staat is ons te redden wanneer de oorlog woedt, ons ook niet helpen in vrede-
stijd? Dat is mijn methode.'

Campari gaf een degenstoot als aanzet, maakte toen een schijnuitval naar de schouder van zijn kameraad en sprong naar voren. 'Heb je ook een strategie voor dit duel?' riep hij uit. 'Eerst verdedigen, dan aanvallen, want geen enkele slag wordt gewonnen vanuit een louter defensieve positie. Dat zegt Von Clausewitz toch?' Hij sprong op een roestig benzinevat, in een poging zijn tegenstander vast te nagelen, en kwam weer neer in gespreide sprong, maar de kolonel pareerde van onderaf, toen van bovenaf, gaf een, twee nasteken, kreeg zijn bewegingsvrijheid terug, en begon langs de trap omhoog te klauteren. Terzo's nauwgezette verdediging putte Campari uit. Ieder virtuoos staaltje dat hij uitprobeerde stuitte op een parade, een steek, een volte die was beheerst na uren van afmattende oefening. Die dag was hij er echter zeker van. 'Ik zal winnen. En ik zal je iets leren wat zelfs niet in een voetnoot in jouw boeken staat. Ik zal je aan mijn degen rijgen en bewijzen dat zelfs Alexander de Grote van de chaos geen wapen kan maken. We staan naakt tegenover de chaos: dat is het geluk van een strijder. Als jij het duel wint met jouw strategie, zal ik me erbij neerleggen dat je gelijk hebt. Als ik win, laat je je paperassen voor wat ze zijn. Afgesproken?'

‘Afgesproken,’ antwoordde Terzo, terwijl hij bij iedere stap die hij maakte de treden onder zijn voeten goed aftastte.

‘Jij gelooft dat je door het bestuderen van de veldslagen de regels hebt ontdekt om te winnen. Is dat juist?’ Campari raakte hem met de punt van zijn wapen, Terzo ging niet in op deze schijnbeweging en klom verder. Nog een tiental treden en hij zou het terras op de rots bereiken. Daar zou hij Campari uitputten, hem uitlokken zich bloot te geven. Zijn vriend, die te grootmoedig was om provocaties te negeren, zou uit zijn evenwicht raken en uiteindelijk worden verslagen, net als prins Lodewijk Ferdinand van Pruisen, die in 1806 bij Saalfeld in zijn eentje dertigduizend veteranen van Napoleon aanvalt en tevergeefs sterft.

Ook Amedeo Campari nam lichtvoetig de laatste trede en ze duelleerden verder in een werveling van steken: ‘Pak aan,’ ‘Nu jij weer,’ ‘Parade,’ ‘Je bent dood’, op het terras van het etablissement. Carlo Terzo voelde zijn arm zwaar worden en hij was er blij om, want gewoonlijk won hij als het zover was. Amedeo’s repertoire van bewegingen raakte uitgeput, hij ging steeds meer in de aanval, verloor zijn concentratie en liep dan uiteindelijk in de val. Daar dreef de kolonel zijn vriend, die met zijn rug naar de leegte stond, al in het nauw.

‘Denk je dat je iedere steek kent?’ riep Amedeo, terwijl hij de as van zijn Edelweiss liet wegwaaien.

‘Iedere steek. Ik heb het allemaal bestudeerd.’

‘Dus denk je dat je tegen iedere tegenstander kunt schermeren?’

De ijzers kruisten elkaar gewelddadig, kwamen weer los, en de twee officiers stonden met gebogen knieën tegenover elkaar. Terzo had Campari tegen de balustrade boven de zee aan gedreven. Nu hoefde hij alleen nog maar aan te vallen. Terwijl hij zijn tegenstander tegen de zon in liet kijken, zou hij een schijnbeweging maken naar diens onderbuik en hem dan treffen in de borst.

‘Ik zal je het diepste geheim leren, en ik hoop dat je dat in gedachten zult houden. In oorlog en in vrede. Er is een tegenstander die ongevoelig is voor je strategieën. Weet je wie ik bedoel?’ zei Campari ernstig.

‘Dat zal jij wel zijn, denk ik zo,’ antwoordde Terzo, zijn lichaam gespannen als een veer: nog twee steken en hij zou de winnende treffer plaatsen.

‘Nee. Een gek.’ Amedeo Campari maakte een luchtsprong boven Terzo en belandde met zijn voeten op het muurtje dat het terras afsloot. Het zand dat van de zolen van zijn laarzen afgleed kwam terecht in het blauwe water, vijftien meter dieper. ‘En nu? Welke strategie stel je voor tegenover een gek?’

Terzo liet zijn floret vallen. ‘Geef me een hand. Je valt nog dood.’ De golven overspoelden de rotsen, en de meeuwen, opgeschrikt door de kreten van de duellisten, cirkelden rond Amedeo, die met zijn linkervoet boven het groene water van het strand stond, en met zijn rechter boven het diepe blauw.

‘Een gek. Strategie berekent het risico dat een normaal mens zou nemen, hoe dapper en stoutmoedig hij ook is,’ reciteerde Campari. Voor de kust lag een roeibootje stil, met een visser die werd aangetrokken door het schouwspel van een zwaardvechter die boven op de rots balanceerde. ‘Jij berekent de risico’s en bereidt je voor op de aanval. Maar als je tegenstander een gek is, een krankzinnige, een *fou*, een idioot, iemand die de klassieke strategie aan zijn laars lapt en bereid is te pletter te vallen als hij maar wint? Of misschien wil filosoferen op de rand van de afgrond? Zeg me dan maar eens, kolonel Terzo: wat bereikt jouw almachtige strategie met iemand die bereid is zijn leven voor niets te verspelen? Met de gelukkige strijder die niet meer waarde hecht aan het leven dan aan de dood?’

‘Geef me een hand, Amedeo, kom naar beneden.’

‘Om af te dalen naar jouw niveau? De genialiteit die alles kent, maar niets waagt? Nooit.’ Amedeo Campari nam een duiksprong, kwam neer voor Terzo en plaatste een steek in

diens borst, gewelddadig als een zweeps slag. ‘Ik heb gewonnen,’ besloot hij badend in het zweet, ‘en onthoud dit: je kunt iemand leren leven als Alexander de Grote, maar zelfs Alexander kon niets uitrichten tegen de waanzin van de chaos.’ Ze omhelsden elkaar lachend. Bij het voelen van dat magere bovenlichaam tegen zich aan, in de harde zuidwestenwind, was kolonel Carlo Terzo ongewoon ontroerd. ‘De oorlog zal zeggen wie er gelijk heeft. Ik ontken de kracht van het leven niet, Amedeo: ik zou willen onderwijzen hoe je haar kunt beheersen...’

Op dat ogenblik remde er een auto op het weggetje in het dennenbos. Er stapte een kapitein uit die bij het zien van de twee officiers met afgemeten passen het strand over liep. Hij klom met sprongetjes de trap op, als een looppop, en salueerde onberispelijk, zijn hand aan zijn vizier. ‘Kolonel Terzo?’

‘Dat is hem. De meester van de strategie,’ antwoordde Campari spottend.

Zonder te glimlachen sprong de gezette officier in de houding. ‘Kapitein Nasca. Orders voor u, kolonel. Ik moet u naar Rome terugbrengen. Het was niet bepaald gemakkelijk u te vinden.’ Hij reikte hem een gele envelop aan, afgestempeld met ‘Ministerie van Buitenlandse Zaken, kantoor van Zijne Excellentie graaf Galeazzo Ciano’, en stampte de aarde van zijn schoenen. Zonder plichtplegingen pakte Campari de brief, zich niets aantrekkend van Nasca, die protesteerde: ‘Ik heb het uitdrukkelijke bevel gekregen de brief persoonlijk te overhandigen aan meneer...’ Hij scheurde de envelop open en las hardop voor: “‘Kolonel Carlo Terzo dient met de grootste spoed naar Rome terug te keren, voor een privéonderhoud met de minister. Vertrouwelijke missie.” Er staat zelfs een kanttekening bij van Ciano, in mooie zwarte inkt, “Mijn excuses voor de haast, dit zijn geen dagen om de etiquette in acht te nemen. Laat alle taken rusten. Ik heb belangrijke mededelingen voor u.””

Campari stak de missive in Terzo’s zak en maakte glimla-

chend een buiging: 'Ik weet niet wat die opschepper wil,' zei hij en blies de rook van zijn Edelweiss in Nasca's gezicht, 'maar laat mij erbuiten. Dit is mijn oorlog. Ik ga naar het front en wil de strijd niet ontlopen zoals jullie, heren. Is dat duidelijk?'

Groen van ergernis begeleidde kapitien Nasca de kolonel naar de auto. 'Dat mannetje weet zijn plaats niet. Ik zal het rapporteren...' maar Terzo legde hem met een handgebaar het zwijgen op, raapte de bladzijden op van het manuscript dat vergeten onder een steen lag en stapte in de auto. Terwijl de bestuurder de auto keerde, staarde Terzo naar zijn vriend, diens mooie, slanke, gebruide lichaam, de soepele spieren onder zijn huid. Campari was teruggekeerd naar het strand, had uit zijn grijs-groene plunjezak een stalen harpoen gehaald en maakte zich klaar om te gaan vissen. Hij negeerde het groene water bij het strand en tuurde in het blauw bij de rotsen. In alle oorlogen, van Troje tot aan de oorlog die over een paar dagen zal uitbreken, hebben dat soort jongens gevochten, magere borst, weerbarstige kuif, trotse, naïeve blik in de ogen, dacht hij, moge God ons honderd jaar oorlog geven zonder één enkele dag van strijd, zoals Hij niet heeft gegeven aan de markies van Pescara, de hertog van Wellington en al die legers van arme donders. Hij opende het raampje in een impuls en riep: 'Als we elkaar niet meer mochten zien in Rome, Amedeo...'

Maar Amedeo Campari, luitenant van de Lansiers van Novara, achtervolgde zijn schaduw zonder een zorg in de wereld, en stak zijn glimmende harpoen naar de afgrond uit, in de hemel en de wind van de laatste lente in vrede.

In de wachtkamer van Zijne Excellentie zat een rijzige vrouw, in het zwart gekleed, met asblond haar. Op haar knieën hield ze een bruinleren aktetas, als van een bureaucaat, die niet paste bij een femme fatale als zij. Ze nam Terzo met een glimlach op en richtte haar blik aandachtig op hem, als om zijn gezicht, de plaats en de datum van de ontmoeting te registreren. Ze zei geen woord en verroerde zich niet; ze zat een beetje voorovergebogen, klaar om op te staan en te verdwijnen in de wandelgangen van het ministerie. Precies om negentien uur dertig opende een secretaris met witgrijs haar de deur, liet twee diplomaten uit die ‘Danke... Danke... Auf Wiedersehen’ mompelden, en verontschuldigde zich: ‘Kolonel, het spijt me dat u moet wachten... u bent hierna aan de beurt.’ Formeel, maar zonder hoffelijkheid, wenkte hij behoedzaam naar de vrouw. ‘Gaat u verder, mevrouw.’

‘De kolonel heeft lang genoeg gewacht. En ik ben benieuwd kennis met hem te maken. Komt u maar met me mee.’ De onbekende gaf de gegeneerde Terzo een arm en begeleidde hem naar de kamer van de minister. ‘Vind je niet, lieve, dat de kolonel nu wel genoeg geduld heeft gehad? Wil je hem nog langer daar laten? Praat maar met hem, ik wacht wel,’ zei ze, zich op vertrouwelijke toon tot Ciano wendend. Ze liet zich op een paarse canapé vallen, haalde een sigaret uit haar bureaucratische aktetas,